

УДК 621

А. А. Ліщук,
здобувач ФММ, Національний технічний університет України "КПІ"

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ

STATE REGULATION IN ENERGY

Актуальність досліджуваної теми базується на тому, що розвиток економіки України супроводжується зростанням енергопостачання, яке, в свою чергу, вимагає збільшення кількості енергоресурсів. Ефективність споживання електроенергії впливає на здатність країни нарощувати економічний потенціал. Тому в роботі було розглянуто принципи та функції держави у регулюванні енергоефективності.

The relevance of the subject is based on the fact that the economy of Ukraine is accompanied by increased supply, which in turn requires an increase of energy. Efficiency of power consumption affects the country's ability to increase the economic potential. Therefore, the work was considered the principles and functions of the state in regulating energy efficiency.

Ключові слова: електроенергія, енергоефективність, державна політика, потенціал, неефективне використання.

Key words: electricity, energy, public policy, capacity, inefficient use.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Електроенергетика вирішальним чином визначає економічний потенціал держави, його конкурентоспроможність на світових ринках. Економічною основою функціонування електроенергетики є технологічні особливості об'єктів електроенергетики, система стосунків, пов'язаних з виробництвом і розподілом електричної енергії на оптовому і роздрібних ринках.

Проблема ефективного використання енергетичних ресурсів є украй актуальною сьогодні для України. Найбільшу питому вагу (55—58%) у структурі потенціалу енергозбереження України має промисловість. Висока енергоємність випуску продукції є наслідком відставання в темпах оновлення устаткування промислових підприємств, впровадження новітніх технологій, а також тінізації і незадовільної галузевої структури національної економіки і її орієнтації на експорт. Окрім низької ефективності енергоспоживання, істотними загрозами промислових підприємств є:

- відсутність механізму нейтралізації високих цін на паливно-енергетичні ресурси;
- низький об'єм капіталовкладень в енергозаощаджувальні технології;
- відсутність ефективних і дієвих програм енергозбереження і політики енергоефективності;
- нестабільність у постачанні енергетичних

ресурсів.

Дослідженням проблематики енергоефективності займалися такі науковці, як Алимов О.М., Праховник А.В., Беседіна В.Ф., Геєць В.М., Шевцов А.І. та інші.

С. Єрмілов у своїх дослідженнях займається розробкою енергетичної політики та основних критеріїв енергоефективності.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою даної статті є дослідження державного регулювання у сфері енергоефективності. Для дослідження поставленої проблеми використані наступні методи: аналізу, синтезу, узагальнення, вимірювання, індукції.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Всесвітні витрати електроенергії з 1970 року збільшилися вдвічі та, за прогнозами фахівців, до 2030 року мають збільшитися втричі [4, ст. 9].

Питома енергоємність національного продукту України в 2,4 рази більша, ніж взагалі у світі, і в 3,1 рази більша, ніж у 25 країнах Євросоюзу.

Незважаючи на запровадження ринкових відносин у енергетику України, всі енергетичні підприємства країни мають велику кредиторську заборгованість, яка становить близько 9,9 млрд гривень [5, ст. 20].

Вартість електроенергії постійно зростає, і це є

Рис. 1. Функції держави та підприємств

основним чинником зростання витрат як для виробників, так і для споживачів. За оцінками експертів, така тенденція триватиме й далі.

Енергоефективність — організаційна, наукова, практична, інформаційна діяльність, спрямована на ефективне використання паливно-енергетичних ресурсів.

Енергоефективні заходи (проекти) — заходи (проекти), спрямовані на підвищення ефективності використання паливно-енергетичних ресурсів порівняно з іншими способами їх використання та мінімізацію витрат паливно-енергетичних ресурсів [3].

Енергозбереження — діяльність (організаційна, наукова, практична, інформаційна), яка спрямована на раціональне використання та економне витрачання первинної та перетвореної енергії і природних енергетичних ресурсів у національному господарстві і яка реалізується з використанням технічних, економічних та правових методів [1].

У січні 2006 року Верховна Рада України по поданню Міністерства палива та енергетики України прийняла “Основні положення Енергетичної стратегії України на період до 2030 року” [2].

У цьому документі підкреслено, що стратегічними цілями розвитку електроенергетичного комплексу є його докорінна перебудова на основі новітніх

технологій із забезпеченням маневреності, енергетичної та економічної ефективності, екологічної прийнятності, зовнішньої конкурентоспроможності та ринкових умов функціонування; стале, надійне, безпечне, якісне та ефективне постачання електричної енергії галузям економіки та соціальній сфері країни.

Метою державної політики у сфері енергоефективності є створення правових, економічних та соціальних умов для забезпечення максимально ефективного використання енергетичних ресурсів юридичними та фізичними особами.

Державна політика у сфері енергоефективності базується на таких принципах:

- пріоритетності вимог енергоефективності при здійсненні господарської, управлінської або іншої діяльності, пов’язаної з використанням паливно-енергетичних ресурсів;
- здійснення державного управління у сфері енергоефективності на основі застосування економічних, правових та організаційних заходів;
- обов’язковості державної експертизи з енергоефективності;
- популяризації економічних, екологічних та соціальних переваг ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів, підвищення громадського освітнього рівня у цій сфері;
- встановлення відповідальності за неефективне використання паливно-енергетичних ресурсів [3].

Низька енерго- та ресурсоефективність у радянські часи традиційно була притаманна бюджетній сфері внаслідок дешевизни енергії та води, відсутності стимулів до економії та не задовільної кваліфікації обслуговуючого персоналу [4, ст. 19].

У 1994—2001 рр. основу організаційно-економічного механізму регулювання енергозбереження склали на той час практично безальтернативні адміністративно-організаційні важелі (нормування та стандартизація, енергетичні обстеження та паспортизація, штрафи та санкції за перевитрати енергоносіїв). Аналіз динаміки енергоємності свідчить, що на 1990—1998 рр. припало суттєве (на 42%) збільшення цього показника, незважаючи на те, що у вітчизняній економіці склався класичний набір умов для його зниження (суттєве зростання цін у середині 90-х рр.). Погіршення енергоефективності було припинено лише у 1999 р., починаючи з якого приріст ВВП забезпечувався при скороченні питомих енерговитрат.

Можна припустити, що ринковий механізм, дія якого повинна була забезпечити зростання енергоефективності, в умовах економічної трансформації виявився на той час неспроможним впоратися з таким завданням.

Це стало результатом, по-перше, викривленої системи ціноутворення у перехресному субсидюванні, що порушило рівновагу у системі факторів виробницт-

ва, підірвавши можливість її відновлення, та створило у споживачів спотворені орієнтири при використанні паливно-енергетичних ресурсів. По-друге, високий рівень концентрації енергетичного виробництва сприяв “вимиванню” обігових коштів та їх перерозподілу у масштабі всієї економічної системи [7].

Світовий досвід свідчить, що успішність політики енергоефективності залежатиме від наявності ефективних форм взаємодії державних та ринкових інституцій.

Так, наприклад, впровадження податкового кредиту для інвестицій в енергоефективність у розмірі 20% від обсягу (для звичайних інвестицій діяла ставка 10%) було потужним мотиваційним фактором у розвитку ринку енергоефективних послуг США у 1981—1982 роках. Ця податкова пільга зіграла важливу роль, спрямувавши фінансові потоки інвестиційних фондів та приватних інвесторів у невеликі ЕСКО.

На відміну від США, у Європі головним цільовим сегментом ринку енергоефективних технологій і послуг стала промисловість. Двома потужними факторами розвитку енергосервісу в Європі були реструктуризація і лібералізація енергетичних ринків (зокрема природного газу та електроенергії), а також політика зміни клімату.

Функції підприємств та держави у сфері енергозбереження та енергоефективності [6, ст. 59—60] розподілені на рисунку 1. Для підвищення енергоефективності та енергозбереження необхідно у ціну електроенергії включити вартість надійності. Також державі, як і підприємствам, необхідно спрямовувати інвестиції для підвищення надійності системи енергопостачання.

Основними напрямками енергоефективної політики в Україні мають бути:

- проведення аналізу потенціалу ефективного використання енергоносіїв та виділення пріоритетів;
- удосконалення нормативно-законодавчої бази (система обов'язкових енергетичних стандартів та проведення державного контролю за їх додержанням);
- впровадження нових технологій галузевого виробництва, які мають низький рівень енергозатрат і екологічно допустимі;
- посилення вимог стандартизації, нормування та сертифікації у сфері енергоспоживання, приближення до євростандартів;
- використання адміністративних та законодавчих важелів для зменшення енергозатратності виробництва:
 - обов'язковий енергетичний паспорт підприємства;
 - регламентування та нормування витрат палива;
 - встановлення стандартів енергоспоживання та технологічно-допустимих втрат енергії;
 - введення енергоаудита;
 - нагляд за будівничими об'єктами;
 - фінансування НІОКР у сфері користування та економії енергоресурсів (при спільній підтримці держави та бізнесу);
 - впровадження фіскальних важелів: податкових преференцій при введенні енерго- та екоіноваційних технологій, використанні вторинних енергоресурсів; штрафних санкцій при перевищенні нормативів;

— сприяння розвитку альтернативних джерел енергії;

— формування суспільного мислення на користь ефективного використання енергії тощо [8].

ВИСНОВКИ

На сьогодні основними проблемами, які постають у сфері державного регулювання енергоефективності, є відсутність єдиного підходу до розробки енергозберігаючих заходів, обмежений інструментарій реалізації даної політики та недосконалість нормативно-правової бази. Неузгодженість складових механізму управління енергоефективністю призводить до неефективного використання енергоресурсів.

Наукова новизна полягає в удосконаленні схеми функцій держави та підприємств у сфері енергозбереження та енергоефективності.

Подальші дослідження слід проводити у напрямі підвищення енергоефективності підприємств та розгляду енергозберігаючих заходів.

Література:

1. Закон України “Про енергозбереження” № 74/94-ВР за станом на 01.01.2013 / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/74/94-%D0%B2%D1%80>
2. Енергетична стратегія України на період до 2030 року. Кабінет Міністрів України від 15 березня 2006 р. N 145-р / Міністерство Палива та Енергетики України, ДП НЕК “Укренерго” [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrenergo.energy.gov.ua/ukrenergo/control/uk/archive/docview?typeld=44577>
3. Проект Закону України “Про енергоефективність” від 23.07.2009 р. N 5016 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JF3VC00A.html
4. Енергозбереження в університетських містечках: [посібник для студ. вищих закладів освіти] / К.Р. Сафіуліна, А.Г. Колієнко, Р.Ю. Тормосов. — К.: ТОВ “Поліграф плюс”, 2010. — 328 с.
5. Тепловая энергетика — новые вызовы времени / Под общ. редакцией П. Омеляновского, И. Мысака. — М.: НПФ “Украинские технологии”, 2010. — 690 с.
6. Енергоефективність як ресурс інноваційного розвитку: Національна доповідь про стан та перспективи реалізації державної політики енергоефективності у 2008 році / С.Ф. Єрмілов, В.М. Геєць, Ю.П. Яценко, В.В. Григоровський, В.Е. Лір та ін. — К.: НАЕР, 2009. — 93 с.
7. Державне регулювання енергозбереження як засіб оптимізації параметрів енергетичної безпеки [Електронний ресурс] / Овсієнко О.В. // Економічний простір — 2008. — № 9. — Режим доступу до журн.: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekpr/2008_12/2/ovsienko.pdf
8. Енергоефективність — запорука економічної безпеки [Електронний ресурс] / Каптуренко М.Г., Божій А.С. // Економічний простір — 2008. — № 12/2. — Режим доступу до журн.: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekpr/2008_9/kaptur.pdf
Стаття надійшла до редакції 14.02.2013 р.